

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

9 octobre 2020

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code pénal
en ce qui concerne le devoir de dénonciation
à l'égard de certaines infractions commises
sur des mineurs ou des personnes vulnérables**

(déposée par Mme Valerie Van Peel)

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

9 oktober 2020

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van het Strafwetboek
wat betreft de aangifteplicht
van bepaalde misdrijven gepleegd
op minderjarigen of kwetsbare personen**

(ingediend door mevrouw Valerie Van Peel)

RÉSUMÉ

Cette proposition de loi vise à remplacer le droit de parole prévu à l'article 458bis du Code pénal par une obligation de parole univoque. Il est inadmissible que le secret professionnel puisse être invoqué lorsqu'un mineur ou une personne vulnérable est ou risque d'être victime d'infractions particulièrement graves telles que le viol, l'homicide, des mutilations, etc. Dans de pareils cas, il ne devrait y avoir qu'une attitude possible: dénoncer les infractions au procureur du Roi. Particulièrement vulnérables et impuissantes à se défendre, ces victimes doivent être systématiquement protégées nonobstant l'existence éventuelle d'un secret professionnel.

SAMENVATTING

Dit wetsvoorstel wil het spreekrecht gestipuleerd in artikel 458bis van het Strafwetboek vervangen door een eenduidige spreekverplichting. Het kan niet zijn dat het beroepsgeheim wordt ingeroepen in gevallen waarin een minderjarige of kwetsbare persoon slachtoffer is of dreigt te worden van zeer ernstige misdrijven, als verkrachting, doodslag, verminking, enzovoort. In dergelijke gevallen mag er maar één optie bestaan, namelijk deze misdrijven melden aan de procureur des Konings. Net omdat deze slachtoffers extra kwetsbaar en minder weerbaar zijn, zou het niet meer dan normaal moeten zijn dat zij stevast beschermd worden en dat het beroepsgeheim dit niet in de weg kan staan.

N-VA	: Nieuw-Vlaamse Alliantie
Ecolo-Groen	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
PS	: Parti Socialiste
VB	: Vlaams Belang
MR	: Mouvement Réformateur
CD&V	: Christen-Democratisch en Vlaams
PVDA-PTB	: Partij van de Arbeid van België – Parti du Travail de Belgique
Open Vld	: Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	: socialistische partij anders
cdH	: centre démocrate Humaniste
DéFI	: Démocrate Fédéraliste Indépendant
INDEP-ONAFH	: Indépendant - Onafhankelijk

<i>Abréviations dans la numérotation des publications:</i>		<i>Afkorting bij de numering van de publicaties:</i>	
DOC 55 0000/000	Document de la 55 ^e législature, suivi du numéro de base et numéro de suivi	DOC 55 0000/000	Parlementair document van de 55 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA	Questions et Réponses écrites	QRVA	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV	Version provisoire du Compte Rendu Intégral	CRIV	Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV	Compte Rendu Analytique	CRABV	Beknopt Verslag
CRIV	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)	CRIV	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toezpraken (met de bijlagen)
PLEN	Séance plénière	PLEN	Plenum
COM	Réunion de commission	COM	Commissievergadering
MOT	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	MOT	Moties tot besluit van interpellaties (beigegekleurd papier)

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

L'obligation de secret, imposée au dépositaire par le législateur, vise, à titre principal, à protéger le droit fondamental à la vie privée de la personne qui se confie, parfois dans ce qu'elle a de plus intime. Par ailleurs, le respect du secret professionnel est la condition *sine qua non* pour que s'instaure un lien de confiance entre le détenteur du secret et la personne qui se confie. Seul ce lien de confiance permet au détenteur du secret professionnel d'apporter utilement une aide à la personne qui se confie à lui.¹

Le secret professionnel revêt une importance capitale et la présente proposition de loi n'entend certainement pas le remettre en question. On peut citer de nombreux cas où l'existence du secret professionnel n'est pas seulement souhaitable mais constitue aussi une condition nécessaire afin d'aider des personnes, par exemple dans le secteur de l'aide à la personne. La justiciabilité du secret professionnel prévue à l'article 458 du Code pénal offre suffisamment de garanties en la matière. Les professionnels s'exposent à une sanction pénale en cas de divulgation de secrets dans le cadre de l'exercice de leur profession.

Le secret professionnel n'est toutefois pas absolu. Tant la loi que la jurisprudence prévoient des exceptions. C'est ainsi que le dépositaire du secret professionnel peut, à titre exceptionnel, se délier de son obligation de secret, en invoquant l'état de nécessité. L'état de nécessité est la situation dans laquelle se trouve une personne qui, eu égard à la valeur respective des obligations contradictoires et à l'existence d'un danger grave et imminent pour autrui, peut raisonnablement estimer qu'il ne lui est pas possible de sauvegarder, autrement qu'en commettant les faits qui lui sont reprochés, un intérêt plus impérieux qu'elle a le devoir ou qu'elle est en droit de sauvegarder avant tous les autres.²

Outre l'exception jurisprudentielle de l'état de nécessité, citons également l'obligation légale de venir en aide aux personnes en détresse, l'abstention dite coupable prévue à l'article 422*bis* du Code pénal. En insérant cet article en 1961, le législateur a introduit une obligation contraignante sanctionnée pénalement pour une action qui jusqu'alors était considérée comme une obligation purement morale. Ultérieurement, la peine a été alourdie en cas d'abstention coupable commise à l'égard d'un

¹ C.C. 14 mars 2019, n° 44/2019, p. 15.

² C.C. 14 mars 2019, n° 44/2019, p. 16.

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De geheimhoudingsplicht, die door de wetgever aan de houder van het beroepsgeheim is opgelegd, heeft hoofdzakelijk tot doel het fundamentele recht op eerbiediging van het privéleven te beschermen van diegene die iemand in vertrouwen neemt, soms over iets heel persoonlijks. Daarenboven is de inachtneming van het beroepsgeheim de *conditio sine qua non* voor het instellen van een vertrouwensband tussen de houder van het geheim en de persoon die iemand in vertrouwen neemt. Alleen die vertrouwensband maakt het voor de houder van het beroepsgeheim mogelijk de persoon die hem in vertrouwen neemt op dienstige wijze bijstand te verlenen.¹

Het beroepsgeheim is van uitermate groot belang en wordt met dit voorstel zeker niet in vraag gesteld. Er zijn tal van voorbeelden waarbij het bestaan van het beroepsgeheim niet alleen wenselijk, maar ook een noodzakelijke voorwaarde is om bijvoorbeeld mensen te helpen in de hulpverlening. De wettelijke afdwingbaarheid zoals omschreven in artikel 458 van het Strafwetboek biedt hiertoe voldoende garanties. Beroepsbeoefenaars riskeren een strafrechtelijke sanctie indien geheimen in het kader van hun beroep worden onthuld.

Het beroepsgeheim is echter niet absoluut. Zowel in de wet als in de rechtspraak zijn uitzonderingen voorzien. Zo kan de houder van het beroepsgeheim zich bij uitzondering ontdoen van zijn geheimhoudingsplicht, door zich te beroepen op de noodtoestand. Noodtoestand is de toestand waarin een persoon zich bevindt die, gelet op de respectieve waarde van de tegen elkaar indruisende plichten en gelet op het bestaan van een ernstig en dreigend gevaar voor anderen, redenen heeft om te oordelen dat hem ter vrijwaring van een hoger belang dat hij verplicht of gerechtigd is vóór alle andere belangen te beschermen, geen andere weg openstaat dan de hem ten laste gelegde feiten te plegen.²

Naast de jurisprudentiële uitzondering van de noodtoestand geldt ook de wettelijke verplichting om hulp te verlenen aan personen in nood, het zogenaamde schuldig verzuim in artikel 422*bis* van het Strafwetboek. Met dit artikel heeft de wetgever in 1961 een afdwingbare strafrechtelijk gesanctioneerde verplichting ingevoerd met betrekking tot iets dat tot dan toe als een zuiver morele verplichting werd beschouwd. Later werd een strafverzwaring toegevoegd in het geval het schuldig verzuim

¹ GwH 14 maart 2019, nr. 44/2019, blz. 15.

² GwH 14 maart 2019, nr. 44/2019, blz. 16.

mineur ou d'une personne vulnérable. L'article 422*bis* du Code pénal ne prévoit toutefois pas d'obligation de signalement. Venir en aide à des personnes en détresse ne revient pas nécessairement à déposer une déclaration auprès de la police ou de la justice.³

L'article 458*bis* du Code pénal évoque, quant à lui, explicitement une obligation d'information du procureur du Roi, à titre d'exception au secret professionnel. L'article 458*bis* prévoit un droit de parole dans certains cas énumérés de façon exhaustive. Depuis la loi du 28 novembre 2000, le dépositaire du secret professionnel a en effet la possibilité de déclarer certaines infractions graves (telles que les infractions à caractère sexuel, l'homicide, l'empoisonnement, les mutilations génitales, etc.) lorsqu'il existe un danger grave et imminent pour l'intégrité physique ou mentale de la victime mineure. Par la suite, le champ d'application de la personne à protéger a été élargi pour ne plus s'appliquer aux seuls mineurs mais à toute "personne qui est vulnérable en raison de son âge, d'un état de grossesse, de la violence entre partenaires, d'actes de violence perpétrés au nom de la culture, de la coutume, de la religion, de la tradition ou du prétendu "honneur", d'une maladie, d'une infirmité ou d'une déficience physique ou mentale". Le droit de parole s'applique dans les deux cas suivants: 1) lorsqu'il existe un danger grave et imminent pour l'intégrité physique ou mentale du mineur ou de la personne vulnérable visée, ou 2) lorsqu'il y a des indices d'un danger sérieux et réel que d'autres mineurs ou personnes vulnérables visées soient victimes des infractions prévues aux articles précités. Dans les deux cas, il est requis que la victime ne soit pas en mesure, seule ou avec l'aide de tiers, de protéger cette intégrité.

L'article 458*bis* du Code pénal accorde au dépositaire du secret professionnel le droit de parler sans s'exposer à des poursuites pénales. Cette disposition n'impose pas une obligation de parole.⁴ Nous plaidons quant à nous pour l'instauration d'une obligation de déclaration univoque.

On constate tout d'abord un manque de clarté quant au rapport existant entre le secret professionnel et le "devoir d'assistance", qui fait depuis un certain temps l'objet d'interprétations diverses dans la doctrine et la jurisprudence. Dans quelles situations peut-on – ou

is gepleegd ten aanzien van een minderjarige of een kwetsbaar persoon. Artikel 422*bis* van het Strafwetboek betreft echter geen meldingsplicht. Het verlenen van hulp aan personen in nood komt niet noodzakelijkerwijs overeen met een aangifte doen bij politie of justitie.³

Artikel 458*bis* van het Strafwetboek spreekt wel uitdrukkelijk over een melding aan de procureur des Konings, als uitzondering op het beroepsgeheim. In limitatief opgesomde gevallen stelt artikel 458*bis* een spreekrecht in. Sinds de wet van 28 november 2000 is het voor de houder van het beroepsgeheim immers mogelijk om aangifte te doen van bepaalde ernstige misdrijven (zoals seksuele misdrijven, doodslag, vergiftiging, genitale verminking, ...) indien er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van het minderjarige slachtoffer. Later werd het toepassingsgebied van de te beschermen persoon verder uitgebreid van enkel minderjarigen naar "een persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, partnergeweld, gebruiken van geweld, gepleegd omwille van culturele drijfveren, gewoontes, tradities, religie of de zogenaamde "eer", een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid". Het spreekrecht geldt in de volgende twee gevallen: 1) indien er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige of de bedoelde kwetsbaar persoon, of 2) indien er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of bedoelde kwetsbare personen het slachtoffer worden van de in voormelde artikelen bedoelde misdrijven. In beide gevallen is vereist dat het slachtoffer deze integriteit niet zelf of met behulp van anderen kan beschermen.

Artikel 458*bis* van het Strafwetboek verleent aan de houder van het beroepsgeheim het recht om te spreken zonder het risico op strafvervolging. De bepaling legt geen spreekplicht op.⁴ Wij pleiten echter wel voor de invoering van een eenduidige aangifteplicht.

Eenzijds blijkt in de rechtspraak en rechtsleer al geruime tijd discussie en onduidelijkheid te bestaan over de verhouding tussen het beroepsgeheim en de zogenaamde hulpverleningsplicht. In welke situaties mag of eventueel zelfs moet het beroepsgeheim doorbroken

³ V. De Schouter, "Het beroepsgeheim en de invoering van een spreekrecht door de wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen. Een nadere analyse van het artikel 458*bis* van het Strafwetboek", *TJK* 2001, (184) 186-187.

⁴ C.C., 26 septembre 2013, n° 127/2013, note D. Van Gerven, "De noodtoestand als uitzondering op het beroepsgeheim van de advocaat, en de ongrondwettigheid van de uitbreiding die hieraan wordt gegeven door art. 458*bis* Sw.", *RW* 2013-14, n° 32, (1262) 1263.

³ V. De Schouter, "Het beroepsgeheim en de invoering van een spreekrecht door de wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen. Een nadere analyse van het artikel 458*bis* van het Strafwetboek", *TJK* 2001, (184) 186-187.

⁴ GwH 26 september 2013, nr. 127/2013, noot D. Van Gerven, "De noodtoestand als uitzondering op het beroepsgeheim van de advocaat, en de ongrondwettigheid van de uitbreiding die hieraan wordt gegeven door art. 458*bis* Sw.", *RW* 2013-14, nr. 32, (1262) 1263.

doit-on – rompre le secret professionnel? Ainsi, un jugement du tribunal correctionnel de Bruges a considéré que le devoir d'assistance découlant de l'article 422*bis* du Code pénal implique une obligation de parole pour les dépositaires du secret professionnel.⁵ Cette décision a été critiquée par la doctrine.⁶ D'aucuns contestent par ailleurs l'idée selon laquelle le secret professionnel serait de plus en plus vidé de son sens, tout en relevant que l'application de celui-ci devient de plus en plus complexe.⁷ Le rapport entre les articles 422*bis* et 458*bis* du Code pénal suscite également de nombreuses interrogations.⁸ Tout cela ne facilite pas l'application de la réglementation en pratique. Or, les dépositaires du secret professionnel doivent pouvoir déterminer dans quels cas ils peuvent/doivent rompre leur secret professionnel. Il ne peut être question de les laisser travailler dans l'incertitude et dans la crainte constante de poursuites pénales éventuelles. L'introduction dans l'article 458*bis* du Code pénal d'une obligation de parole univoque pour les infractions les plus graves commises sur un mineur ou sur une personne vulnérable permettra en tout état de cause de clarifier le rapport existant entre le secret professionnel et le devoir d'assistance.

D'autre part, dans cette problématique, il n'est que logique que les autorités judiciaires soient informées lorsque l'intégrité physique et/ou mentale de mineurs ou de personnes vulnérables est gravement menacée. L'intention du législateur n'a jamais été et ne sera jamais de permettre que le secret professionnel puisse être invoqué dans les cas où un mineur ou une personne vulnérable est ou risque d'être victime d'infractions très graves, telles que le viol, l'homicide, des mutilations, etc. Dans de tels cas, il ne peut y avoir qu'une seule option, à savoir porter ces infractions à la connaissance du procureur du Roi. Ainsi que le prévoit l'article 458*bis* du Code pénal, il s'agit de victimes qui, en raison de leur minorité ou de leur vulnérabilité, ne sont pas en mesure de se protéger, même avec l'aide de tiers. C'est précisément parce que ces victimes sont particulièrement vulnérables et pas en mesure de se défendre qu'il est normal qu'elles soient systématiquement protégées. Il est fréquent que le dépositaire du secret professionnel soit le seul à pouvoir remplir ce rôle.

Songez à l'exemple d'un prestataire de soins qui, lors d'un entretien personnel ou d'une visite au domicile de son patient, prend connaissance de certains indices de l'existence de violences sexuelles à l'égard d'un

worden? Zo werd in een vonnis van de correctionele rechtbank van Brugge de hulpverleningsplicht uit artikel 422*bis* van het Strafwetboek gelijkgesteld met een spreekplicht voor beroepsgeheimhouders.⁵ Deze uitspraak leidde tot kritiek in de rechtsleer.⁶ Anderen zijn het dan weer niet eens met de stelling dat het beroepsgeheim steeds meer wordt uitgehold, maar vinden wel dat de toepassing ervan steeds complexer worden.⁷ Ook de verhouding tussen de artikelen 422*bis* en 458*bis* van het Strafwetboek roept vele vragen op.⁸ De toepassing in de praktijk wordt er hierdoor uiteraard niet eenvoudiger op gemaakt. Beroepsgeheimhouders dienen nochtans de inschatting te kunnen maken in welke gevallen zij hun beroepsgeheim kunnen/moeten doorbreken. Het kan niet de bedoeling zijn dat zij voortdurend in onzekerheid moeten werken en vrezen voor eventuele strafvervolgging. Met de invoering van een eenduidige spreekplicht in artikel 458*bis* van het Strafwetboek voor de meest ernstige misdrijven gepleegd op een minderjarige of een kwetsbaar persoon, zal de verhouding met de hulpverleningsplicht alleszins verduidelijkt worden.

Anderzijds is het in deze problematiek, waar de fysieke en/of psychische integriteit van minderjarigen of kwetsbare personen ernstig in het gedrang komt, niet meer dan logisch dat de gerechtelijke autoriteiten worden ingelicht. Het is niet de intentie van de wetgever geweest, en dat kan het ook nooit zijn, dat het beroepsgeheim wordt ingeroepen in gevallen waarin een minderjarige of kwetsbare persoon slachtoffer is of dreigt te worden van zeer ernstige misdrijven, als verkrachting, doodslag, verminking, enzovoort. In dergelijke gevallen mag er maar één optie bestaan, namelijk deze misdrijven melden aan de procureur des Konings. Zoals artikel 458*bis* van het Strafwetboek stelt, gaat het om slachtoffers die omwille van hun minderjarigheid of kwetsbaarheid, niet in staat zijn zichzelf te beschermen, zelfs niet met behulp van anderen. Net omdat deze slachtoffers extra kwetsbaar en minder weerbaar zijn, zou het niet meer dan normaal moeten zijn dat zij stevast beschermd worden. Vaak is de houder van het beroepsgeheim de enige die dergelijke rol kan vervullen.

Een voorbeeld kan zijn dat een hulpverlener tijdens een persoonlijk onderhoud met of een huisbezoek bij zijn/haar cliënt bepaalde aanwijzingen krijgt van het bestaan van seksueel misbruik jegens een minderjarige.

⁵ Corr. Bruges, 17 décembre 2018, inédit.

⁶ S. Royer et F. Verbruggen, "Hulpverleningsplicht gaat voor op beroepsgeheim", *NjW* 2019, n° 395, 90.

⁷ T. Balthazar, "Het beroepsgeheim: niet uitgehold, maar wel steeds complexer", *Juristenkrant* 2019, n° 381, 12.

⁸ S. Royer et F. Verbruggen, "Komt een terrorist met zijn advocaat bij de dokter... Mogen of moeten beroepsgeheimhouders spreken?", *Nullum Crimen* 2017, n° 1, 22-52.

⁵ Corr. Brugge, 17 december 2018, onuitg.

⁶ S. Royer et F. Verbruggen, "Hulpverleningsplicht gaat voor op beroepsgeheim", *NjW* 2019, afl. 395, 90.

⁷ T. Balthazar, "Het beroepsgeheim: niet uitgehold, maar wel steeds complexer", *Juristenkrant* 2019, afl. 381, 12.

⁸ S. Royer et F. Verbruggen, "Komt een terrorist met zijn advocaat bij de dokter... Mogen of moeten beroepsgeheimhouders spreken?", *Nullum Crimen* 2017, nr. 1, 22-52.

mineur. Dans de telles situations, il existe aujourd'hui un droit de parole. Toutefois, si le prestataire de soins choisit d'invoquer son secret professionnel et ne déclare donc pas l'infraction dont il a connaissance, le risque est réel que l'infraction soit répétée à de nombreuses reprises. La décision de ne pas parler peut avoir pour conséquence que le mineur concerné ne bénéficie pas de la protection adéquate et que l'on perde l'occasion de prévenir les abus sexuels commis sur d'autres mineurs.

Dans de telles circonstances, le secret professionnel ne devrait jamais constituer un obstacle. Aussi proposons-nous de convertir le droit de parole prévu à l'article 458*bis* du Code pénal en une obligation de parole univoque. Dans l'intérêt des mineurs et des personnes vulnérables, il est très important de faire ce pas.

Nous choisissons délibérément de ne pas sanctionner pénalement le dépositaire du secret professionnel qui n'a pas fait de déclaration alors qu'il y était tenu. Nous nous fondons sur le sérieux professionnel et la déontologie des professionnels pour appliquer cette disposition dans leur travail quotidien. Il suffit donc d'une obligation morale de parole.

Voor dergelijke situaties geldt vandaag het spreekrecht. Echter, indien de hulpverlener kiest om zich te beroepen op het beroepsgeheim en dus geen aangifte doet van het bestaande misdrijf waar hij/zij van op de hoogte is, bestaat de kans dat het misdrijf opnieuw en opnieuw plaatsvindt. De keuze om niet te spreken kan er vervolgens toe leiden dat er geen adequate bescherming wordt geboden voor de minderjarige in kwestie en dat een kans om seksueel misbruik ten aanzien van andere minderjarigen te voorkomen verloren gaat.

Het beroepsgeheim mag in deze gevallen nooit ter discussie staan. Vandaar het voorstel om het spreekrecht bepaald in artikel 458*bis* van het Strafwetboek om te zetten in een eenduidige spreekplicht. In het belang van minderjarigen en kwetsbare personen is het zeer belangrijk deze omslag te maken.

Wij kiezen er bewust niet voor om een strafrechtelijke sanctie in te voeren indien de beroepsgeheimhouder geen aangifte deed maar daartoe wel verplicht was. Er wordt uitgegaan van de beroepsernst en de deontologie van de beroepsbeoefenaars om deze bepaling te hanteren in hun dagelijks werkkader. Een morele spreekverplichting volstaat dus.

Valerie VAN PEEL (N-VA)

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

Art. 2

Dans l'article 458*bis* du Code pénal, modifié en dernier lieu par la loi du 18 juin 2018, les mots "peut, sans préjudice des obligations que lui impose l'article 422*bis*, en informer le procureur du Roi" sont remplacés par les mots "en informe le procureur du Roi, sans préjudice des obligations que lui impose l'article 422*bis*".

2 juillet 2020

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 458*bis* van het Strafwetboek, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 18 juni 2018, worden de woorden "kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 442*bis*, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings" vervangen door de woorden "brengt, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 442*bis*, het misdrijf ter kennis van de procureur des Konings".

2 juli 2020

Valerie VAN PEEL (N-VA)